

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət Nazirliyi

F. Köçərli adına Respublika
U  aq Kitabxanası

İnsanların içindəyəm, sevirəm insanları

Türk poeziyasının görkəmli nümayəndəsi Nazim Hikmətin 120 illik yubileyi münasibətilə mərkəzi kitabxanaların u  aq şöbələri, MKS-nin  h r, qəsəbə, kənd kitabxana filialları  c n hazırlanmış metodik vəsait

Bakı-2022

Tərtibçi: Aynurə Əliyeva
İxtisas redaktoru və
buraxılışa məsul: Şəhla Qəmbərova
Əməkdar Mədəniyyət işçisi
Redaktor: Ruhuyyə Məmmədli

İnsanların içindəyəm, sevirəm insanları - Böyük şair Nazim Hikmətin 120 illik yubileyi münasibətilə mərkəzi kitabxanaların uşaq şöbələri, MKS-nin şəhər, qəsəbə, kitabxana filialları üçün hazırlanmış metodik vəsait / tərt.ed.:A.Əliyeva; ix.red. və burax.məsul Ş.Qəmbərova; F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası.-Bakı, 2022.-33s.

©F. Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası, 2022

Giriş

Ədəbiyyat həyat fəlsəfəsinin, ilahi və insani duyğuların cəmləşdiyi məkandır. İnsan özünün, dünya və ilahi varlığın dərkinə burada anlayır. Ədəbiyyat sahilsiz, sərhədsiz elmdir. Onun dərinliyinə vardığıca əzəmətini dərk edirik. Hər kəsi öz ağışına alaraq, çox az adamı buradan kamil çıxarır. Bədii aləm insan ömrünü uzadan, sağlam edən ilahi nemətdir. Bədii ədəbiyyatla tanış olmayan, oxuyub sevməyən insan kasıb və məğlubdur. O ürəkdən gələn elmdir. Ürəklə qidalanır və oradan bulaq kimi süzülür. Bədii aləm ürəklə yaşayır, dayanması ilə də sona yetir. Küləyin səsinə, suyun şırıltısını, ildırımın çaxmasını və s. təbiət gözəlliklərini bizə sevdiren ədəbiyyatdır.

Şairlik bir başqa aləmdir. Sonu bilinməyən ümmandır. Daxilində böyük söz xəzinəsi olan insandır. Şairlərə İlahidən bir qüvvə verilir. Bu qüvvə onlara ilham, həvəs verərək ümidlər yaradır. Şair olmaq asan deyil. Bu sənət böyük sənətdir. Şairi böyük bir rəssama bənzədirəm. Rəssam hansısa bir gözəlliyi görür və onu cansız təsvir edir. Şair gözəlliyi görür və onu sözlə canlandırır. Gözlə görünən gözəllik daha ifadəli olur, daha cəlbedici xarakter daşıyır. Çünki onu bir şair canlandırır. Şair düşünür və bunu qələmə alır.

Poeziya insanı, təbiəti, ələmi insana sevdiren ədəbiyyatın tərkib hissəsidir. Bu sevgi hardan qaynaqlanır? Poeziya öz qüdrətini torpaqdan, ətrafdanmı alır, yoxsa bu sadəcə ruhun gözəlliyimi? Bu suallar hələ də mübahisə obyektidir. Danılmaz həqiqətdir ki, dağlar, qayalar, çaylar və s. təbiət gözəllikləri poeziyanın yaranma mənbəyidir. Bunlar şairə

ilham verir. Suyun səsi, güllərin xoş ətri, dağların uca zirvəsi, ən əsası isə vətənə sevgi, insana, torpağa sevgi, yurda bağlılıq və s. kimi duyğular insanı yazmağa səsləyir.

Ömrü poeziyasının ömrü qədər olan şairlərdən biri də Nazim Hikmətdir. XX əsr Türk poeziyasının görkəmli simaları sırasında Nazim Hikmət adı hörmətlə çəkilən həyatının yetmiş ildən artıq bir dövrü ərzində mənalı yaradıcılıq yolu keçərək, xalqın bədii söz xəzinəsinə dəyərli töhfələr verən şair. Şairin saysız kitablarında toplanmış əsərlərinin əsas leytmotivini vətənə bağlılıq, milli oyanış və azadlıq uğrunda mübarizənin tərənnümü, insana sevgi və məhəbbətin tərənnümü təşkil edir. Humanizm ideyalarının carçısı olan Nazim lirikasına xas olan cəhətlərdən biri də bəşəriyyətin gələcək taleyi üçün dərin narahatlıq və məsuliyyət hissidir. Onun poeziyası orijinal obrazlılıq tərzini, üslub xüsusiyyətləri və poetik axıcılığı ilə oxucuların rəğbətini qazanıb.

Bu il Nazim Hikmətin 120 illik yubileyi ədəbi ictimaiyyət və poeziyasevərlər tərəfindən geniş qeyd ediləcək. Bu münasibətilə hazırladığımız vəsait iki hissədən ibarətdir. I hissədə şairin həyat və yaradıcılığından bəhs edilir. II hissədə isə Nazim Hikmətin yaradıcılığı ilə bağlı keçiriləcək tədbirlərdən söhbət açılır.

Həyat və yaradıcılığı

Nazim Hikmət 1902-ci il yanvar ayının 15-də zadəgan ailəsində anadan olmuşdur. 1918-ci ildə İstanbulda Hərbi Dənizçilik məktəbinə daxil olmuş, Türkiyənin xarici müdaxiləçilər tərəfindən işğalı əleyhinə şeir yazdığı üçün 1919-cu ildə oradan xaric edilmişdir. “Sərvliklərdə” adlı ilk şeiri 1918-ci ildə “Yeni məcmuə” jurnalında dərc olunmuşdur. 1920-ci ildə o, işğal olmuş İstanbuldan milli azadlıq uğrunda vuruşan Anadoluya getmişdir. 1921-ci ildə Sovet Rusiyasına gəlmiş, 1922-1924-cü illərdə Moskvada Şərq Zəhmətkeşlərinin Kommunist Universitetində oxumuşdur.

1924-cü ildə Türkiyəyə qayıtmış, inqilabi “Oraq-çəkic” qəzetində, “Aydınlıq” jurnalında Lenin ideyalarını tərənnüm edən əsərlərlə çıxış etmişdir. Həmin orqanlar bağlandıqdan sonra təqib olunan və 1925-ci ildə qiyabi surətdə 15 il həbsə məhkum edilən Nazim Hikmət 1927-ci ildə yenidən gizli olaraq SSRİ-yə gəlmişdir. 1928-ci ildə Bakıda şairin “Günəşi içənlərin türküsü” adlı ilk şeirlər kitabı çapdan çıxmışdır. 1938-ci ildə yenidən Türkiyəyə qayıtdıqdan sonra həbs olunan Nazim Hikmət 8 ay həbsxanada yatmış və işdə heç bir dəlil-sübut olmadığına görə azad edilmişdir.

1929-cu ildə “835 sətir”, 1930-cu ildə “Baron-3”, 1930-cu ildə “1+1=1”, 1931-ci ildə “Səsini itirmiş şəhər” kitablarındakı şeirlərdə xalqın ağır həyatı, inqilabi mübarizəyə çağırış öz əksini tapmışdır. 1924-cü ildə yazdığı “Cokonda və Şi-Ya – u” poeması, 1932-ci ildə yazdığı “Benerci özünü niyə öldürdü” mənzum romanı imperializmin müstəmləkə siyasətinə qarşı yönəlmişdir. Onun “Kəllə”, 1932-ci ildə “Bir

ölü evi, yaxud mərhumun naləsi”, “Bayramın ilk günü”, 1935-ci ildə “Şöhrət və ya unudulan adam” pyeslərində kapitalizm quruluşu kəskin şəkildə ifşa edilmişdir. 1932-ci ildə türk kommunistlərini yekdil mübarizəyə səsləyən “Gecə gələn teleqram” şer toplusuna görə 5 il həbs cəzasına məhkum olunmuşdur. Bir ildən sonra amnistiya əsasında azad edilmişdir. Sonralar şair demək olar ki, hər yeni kitabın nəşrindən sonra həbsə məhkum olunmuşdur.

1935-ci ildə yazdığı “Taranta Babuya məktublar” poemasında, 1936-cı ildə qələmə aldığı “Alman faşizmi və irqçiləri” publisistik əsərlərində faşizm və onun Türkiyədəki tərəfdarları ifşa olunur. 1936-cı ildə şairin Türkiyədə sağlığında son kitabı – “Şeyx Bədrəddinin dastanı” çapdan çıxmışdır. 1938-ci ildə sübut olunmamış ittiham əsasında 28 il 4 ay həbs cəzasına məhkum edilən Nazim Hikmət məşhur “İnsan mənzərələri” epopeyasını, “Həbsxanadan məktublar” silsiləsini, “Məhəbbət əfsanəsi”, “Yusif və Züleyxa” pyeslərini və s. əsərlərini həbsxanada yazmışdır. 1950-ci ildə mütərəqqi dünya ictimaiyyətinin tələbi ilə Türkiyə hökuməti N.Hikməti azad etməyə məcbur olmuşdur.

1951-ci ildən ömrünün sonunadək ikinci vətəni sayılan SSRİ-də yaşayan və bu dövrdə 1952-ci ildə “Türkiyədə”, 1955-ci ildə “Qərib adam”, 1956-cı ildə “İvan İvanoviç vardımı, yoxdumu”, 1960-cı ildə “Domokl qılıncı” və s. pyeslərini, şer və poema, poeziyaya və dramaturgiyaya dair məqalələrini yazmışdır. SSRİ-də Nazim Hikmətin ssenariləri və əsərlərinin süjetləri əsasında kinofilmlər (“Bir məhəlləli iki oğlan”, “Sevda bulud”, “Yaşamaq gözəldir, qardaşım” “Məhəbbətim, kədərim mənim”) çəkilmişdir.

Novator şair olan Nazim Hikmət türk ədəbiyyatını yeni forma və mütərəqqi məzmunla zənginləşdirmişdir. Onun poeziyasına kəskin publisistika ilə yanaşı dərin lirizm xasdır. Türk poeziyasına sərbəst şeir vəznini Nazim Hikmət gətirmişdir. Yaradıcılığı müasir türk ədəbiyyatına güclü təsir göstərmişdir. Əsərləri dünya xalqlarının çoxunun dilinə tərcümə olunmuş, pyesləri bir sıra ölkələrdə tamaşaya qoyulmuşdur.

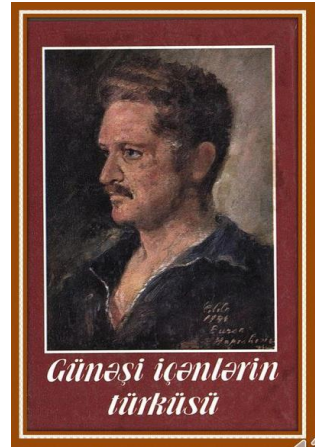
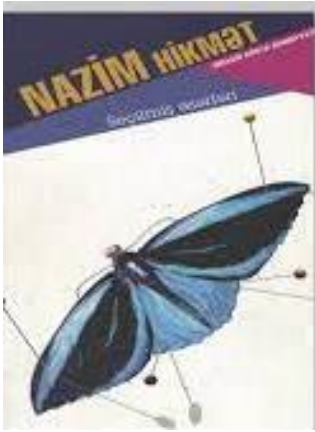
1951-ci ildə Ümumdünya Sülh Şurası Bürosunun və 1959-cu ildən sonra isə onun Rəyasət Heyətinin üzvü olmuşdur.

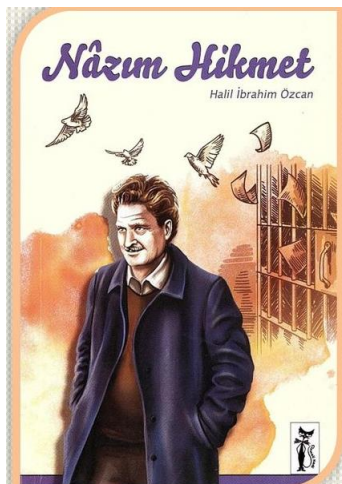
Nazim Hikmət Azərbaycan xalqının və ədəbiyyatının yaxın dostu idi. O, dəfələrlə Bakıya gəlmiş, Azərbaycan şair və yazıçılarının bir çoxu ilə şəxsən dost olmuş, onlarla yaradıcılıq əlaqəsi saxlamışdır. Azərbaycana həsr olunmuş şeirləri, Azərbaycan mədəniyyətinə dair məqalə və xatirələri vardır. Əsərləri Azərbaycanda dönə-dönə nəşr olunmuş, pyesləri tamaşaya qoyulmuşdur. Bəstəkar A.Məlikov şairin “Məhəbbət əfsanəsi” pyesi əsasında eyniadlı balet yazmış, Azərbaycanın digər bəstəkarları şeirlərinə romanslar bəstələmişlər. R.Babayev “Kəllə” pyesinə illüstrasiyalar çəkmiş, M.Rzayeva şairin büstünü yaratmışdır. Azərbaycan ədəbiyyatşünasları şairin həyat və yaradıcılığına dair bir sıra sanballı əsərlər yazmışdır.

Nazim Hikmət 1963-cü ildə Moskvada vəfat etmişdir.

Nazim Hikmətin 120 illik yubileyi münasibətilə kitabxanada kitab müzakirəsi, oxucu konfransı, rəsm və şeir müsabiqəsi, ədəbi-bədii gecə keçirilə bilər. Şairin, yaradıcılığını gənc nəslə və oxuculara tanıtdırmaq məqsədilə kitab sərgisinin də

keçirilməsi məqsədəuyğundur. Sərgiyə müxtəlif başlıqlar verilə bilər: “Yaşamaq gözəl şeydir, qardaşım”, “Məhəbbət əfsanəsi”, “Poeziya inqilabçısı”, “Türk şair, yazıçı, rəssam, ssenarist və dramaturq, ictimai xadimi- Nazim Hikmət”, “Beynəlxalq Sülh Mükafatı laureate Nazim Hikmət”, “Türk inqilabi poeziyasının banisi və s. Şairin müxtəlif illərdə çəkilmiş foto stendi ilə yanaşı, kitabları və bir çox şairlərin Nazim Hikmət haqqında dövrü mətbuatda yazılan materiallar sərgidə öz yerini ala bilər. Görkəmli insanların şair haqqında söylədikləri fikirlərin və şeir parçalarının da oxuculara çatdırılması da əhəmiyyətli olar.

Nazim Hikmətin Dəyərli Sözləri

Mənim söz xəzinəm zəngindir deyərdim, sənin bir sözünü eşidənə qədər...

Bir gün mənsizlik çalar qapını, mənli günləri düşünüb avunarsan.. Sanma ki, yalanlar içində mənim kimi bir doğru taparsan..

Bəzən vacib olmamalıdır, gedəcək olan ya da gəlməyən... Çünki bəzən başlaman lazımdı hər şeyə yenidən..

Artıq nə geri dönməni gözləyəyəm, nə də mən geri gələyəm.. Necə də olsa sən bir şey itirmədin, sən mənsizliyi seçdin.. Qərar sənin..

Nə çətindir insanın bildiyini deyə bilməməsi.. "Mən" deyib susması, "Sən" deyib ağlaması..

Vicənla birlikdə, şərəf axtararam sevdiklərimdə.. Hər zaman doğru deyildir əlbəttə seçimlərim.. Gün gələr “şərəfsizləri” də sevərəm..

Peşman deyiləm! Sadəcə dön bax arxana; kim için kimlərdən imtina etdin? Kim varkən kimləri seçtin..

O mənsizliyi gözə aldısı, mən onsuzluqdan bir şey itirmərəm..

Cəsür bir qadının başı, qorxaq kişinin çiyinə ağır gələr..

İnsan birisi ilə yaşlanmalı, birisinə görə deyil..

Peşman deyiləm yaşadıklarımın, hirsim bəlkə də yaşayamadıklarımın..

Sevmək, sevdiyin kişi ilə birlikdə olmaq deyildir unutma! Çünki sevgi; onunla yaşamaq deyil, onu yaşamaqdır əslində..

Önemli olan zamana buraxmaq deyil.. Zaman keçsə belə buraxmamaqdır.

İnsanlar işlərinə gələndə deyil, vicdanlarına görə yaxşılıq etsə idilər; bu gün 3-5 günlük sevgilər deyil, əsl sevdalar olardı..

Bəlkə mən sənə sevməyi öyrədə bilmərəm, amma sən də mənə unutmamağı öyrədə bilməzsən.. Bəlkə mən sənə qovuşmağı öyrədə bilmərəm, amma sən də mənə ayrılığı öyrədə bilməzsən.

Mən səndə imkansızlığı sevirəm, fəqət ümitsizliyi deyil..

Nazim Hikmətin anadan olmasının 120-illik yubileyi ilə əlaqədar olaraq, bir sıra tədbirlər; kitab müzakirəsi, oxucu

konfransı, şeir və rəsm müsabiqəsi, dəyirmi masa, ədəbi-bədii gecə və s. keçirilə bilər. Bu istedadlı ədibi sevdirmək, yaradıcılığını gənc nəslə və şagirdlərə tanıtmmaq məqsədilə kitabxanada kitab sərgisi təşkil olunur. Sərgiyə müxtəlif başlıqlar verilə bilər: “Öz ruhunu dinləyən şair”, “ Sözsəvdalı şair”, “Yaddaşlara yazılan şair- Nazim Hikmət”, “Nazim Hikmət dünyası”, “Sözü silah, sözü sevgi olan şair”, “Dünənlə sabahın şairi”, “Sevgidən söz toxuyan Nazim Hikmət”, “Poeziya inqilabçısı” və s.

Nazim Hikmətin yubileyi ilə əlaqədar kitabxanalarda keçiriləcək tədbirlərdən biri “*Dəmir pəncərələrdən asma bağçalar seyrinə...*” adlı **şeir müsabiqəsi** ola bilər. Kitabxanaçı öncə şairin bir neçə şeir kitabını məktəblilərə təqdim edir. Məktəblilər müəyyən etdikləri şeiri əzbərləyərək təyin edilmiş tarixdə kitabxanaya gəlirlər. Qonaqlar və münşiflər öz yerini aldıqdan sonra kitabxanaçı hər kəsi salamlayaraq tədbirə başlayır. Nazim Hikmətin həyat və yaradıcılığından, onun ömür yolundan, əsərlərindən və eləcə də kitablarından qısa məlumat verir. Nəfis şəkildə nəşr olunmuş kitablar hər kəs tərəfindən rəğbətlə qarşılır. Tədbir zamanı kitabxanaçı hər kəsə şair haqqında məlumat verir.

Kitabxanaçı: Qaynayan suda buz
necə əridilirsə,
Biz də bir-birimizdə
eləcə qeyb olduq artıq...

İstedadlı şair, yazıçı, rəssam, ssenarist və dramaturq, ictimai xadim, Beynəlxalq Sülh Mükafatı laureatı (1950) və türk inqilabi poeziyasının banisi Nazim Hikmət türk dünyasının və XX əsr dünya ədəbiyyatının ən böyük şairlərindəndir. Bu

danılmaz bir həqiqətdir. Belə ki, xalqlararası bir qurum olan YUNESKO-nun 2002-ci ili-şairin 100 illiyini bütün dünyada Nazim Hikmət ili kimi elan etməsi bu gerçəkliyin daha bir təsdiqidir.

Nazim Hikmət Azərbaycan, Türkiyə, digər türk və doğu xalqlarının poeziyasına misilsiz təsir göstərmiş, şeirdə yeni yollar açmış, novotor sənətkar, keçən əsrin və bütün keçmiş və gələcək yüzilliklərin əbədi yaşayacaq klassikidir.

Kitabxanaçının dəyərli məlumatından sonra iştirakçılar ard-arda səhnəyə yaxınlaşaraq öz şeirlərini intonasiyalı şəkildə deməyə başlayır.

Birinci iştirakçı "Səni düşünmək" adlı şeirini intonasiya ilə deyir.

Səni düşünmək gözəl şey, ümidli şey,
Dünyanın ən gözəl səşindən
Ən gözəl şarkını dinləmək kimi bir şey...
Fəqət artıq ümid yetməyir mənə,
Mən artıq şərqi dinləmək deyil,
Şərqi söylemək istəyirəm.

İkinci iştirakçı "Küsmək nədir bilirsənmi" adlı şeirini intonasiya ilə deyir.

Küsmək nədir bilirsənmi?
Küsmək dürüstlükdür...
Uşaqcadır və buna görə safdır
Yalansızdır.
Küsmək; Səni sevməkdir
Əl çəkməməkdir.
Məni ifadə edir küsmək
Hırləndim amma burdayam,

Getmirəm, gedə bilmirəm
Küsmək; nazlanmaqdır, yaxın hiss etməkdir,
Mənim üçün dəyərlisən deməkdir,
Küsmək; sevdiyini söylə deməkdir,
Artıq anla deməkdir
Küsmək; ümiddir, bəlkələri yox etməkdir,
Əmin olmaqdır...
Yəni demək istəyirəm ki:
Mən səndən küsdüm!

Üçüncü işriraqçı “Hər kəs kimi” adlı şeirini intonasiya ilə deyir.

Könlümlə baş - başa düşündüm dəmin;
Artıq bir sehirsiz nəfəs kimisən.
İndi ta içində bom-boş qəlbimin
Axışları sönən bir səs kimisən.

Xatirəyə dönüb sevdə yeminim,
Bir anda unudum səni, əminəm.
Qəlbimdə qəlbinə yoxdur kinim
Məncə artıq sən də hər kəs kimisən.”

Dördüncü işriraqçı “Xoş gəldin” adlı şeirini intonasiya ilə deyir.

Xoş gəldin qadınım mənim, xoş gəldin
ayağını basdın odama
Qırx illik beton, çayır –çəmən indi.
Güldün,
güllər açıldı pəncərəmin dəmirələrində
Ağladın,

ovuclarıma töküldü incilər
Könlüm kimi zəngin
Hürriyyət kimi aydınlıq oldu odam..
Xoş gəldin qadınım mənim, xoş gəldin.

Tədbirin sonunda münsiflər heyəti qalibləri müəyyənləşdirir. Sonra qaliblər və digər iştirakçılara mükafat verilir.

Kitabxanada şairdən bəhs edən “*Yenə sənə dair*” başlıqlı **kitab müzakirəsi** də keçirmək olar. Tədbirdə yuxarı sinif şagirdləri, oxucular, ədəbiyyat müəllimləri bir sözlə, Nazim Hikmətin qəlminə vurğun olan hər kəs iştirak edə bilər. Kitabxanaçı ilk olaraq qonaqları salamlayır və şairin ömür yolundan və qələmindən ağ səhifələrə yağan əsərlərindən söhbət açır. Sonradan isə kitabxanaçı şairin həyatı və əsərləri haqqında məruzə edir.

Kitabxanaçı: Nazim Hikmət, Türk şair, dramaturq, romançı və xatirə yazarıdır. Siyasi düşüncələri üzündən dəfələrlə həbs edilmiş və yetkin həyatının böyük hissəsini həbsdə, ya da sürgündə keçirmişdir. Şeirləri əllidən çox dilə çevrilmiş, əsərləri bir çox mükafatlara layiq görülmüşdür. Türkiyədə sərbəst nəzmin ilk tətbiqçisi və çağdaş türk şeirinin ən önəmli simalarındandır. Adı 20-ci yüzilin ən sevilən şairləri arasında yer almaqdadır. Şairin sərgidə yer alan kitablarından biri: Nazim Hikmət. Seçilmiş əsərləri Bakı: “Şərq-Qərb”, 2009, 520 səh. – dir.

Türk dünyası və XX əsr sünya ədəbiyyatının ən böyük şairlərindən biri olan Nazim Hikmət, Türkiyə, Azərbaycan başqa türk və dünya xalqlarının poeziyasına misilsiz təsir göstərmişdir. Siyasi əqidəsindən, aldanişlarından və xəyal qırıqlarından asılı olmayaraq, bəlkə də elə bütün bunlara görə mücadilələr və iztirablar, ümidlər və itkilər dolu tufanlı,

qasırgalı bir ömür yolu keçmiş Nazim Hikmət insan dünyasının zənginliyini, duyğular aləminin zənginliklərini, həyatın mürəkkəbliyini, dünyanın təzadlarını bütün dolğunluqla əks etdirə bilən və türk şeiri tarixində əbədiyaşar qalacaq bir sənətkar kimi ucalmaqdadır.

Ustad Nazim Hikmətin təqdim olunan kitabda toplanmış əsərlərində bir ölkə, bir xalq nəfəs alır. Bu həbsxanalı, bu qürbətli, həsrətli həyat şeirlərində yer üzünün hər bir adamının sevinci, kədəri, arzusu, ümidi var. Nazim Hikmətin şeirinin yaddaşında yalnız bir xalqın yox, bütün insanlığın ağırlı-acılı tarixi yaşayır.

Kitabda tanınmış dramaturqun Azərbaycan teatr səhnəsində dəfəfələrlə tamaşaya qoyulmuş bir sıra pyesləri də daxil edilmişdir.

Kitabxanada keçiriləcək ənənəvi tədbir forması kimi **dəyirmi masa** da keçirilə bilər. Oxucuların istəyini nəzərə alan kitabxanaçı oxucularla birgə Nazim Hikmətdən bəhs edən “*Poeziya inqilabçısı*” adı altında söhbəti təşkil edir.

Kitabxanaçı:

Ən gözəl dəniz hələ gedilməmiş olanıdır,

Ən gözəl çocuk hələ böyümədi.

Ən gözəl günlərimiz hələ yaşamadıqlarımız.

Və sənə söyləmək istədiyim ən gözəl söz

Hələ söyləməmiş olduğumdur...

Görkəmli şair Nazim Hikmətin yaradıcılığı Azərbaycanla sıx bağlıdır. Azərbaycan xalqı, ziyalıları, şair və yazıçıları Nazim Hikmət kimi tanınmış ədibin simasına münasibətdə kommunist təbliğatının daşıyıcısına deyil, uzun illər boyu siyasi-ideoloji sərhədlərin ayırdığı Türkiyənin ətrini, dilini, ruhunu bizə gətirən bir böyük insana sevgisini anladır.

Türkiyədə qadağan olunduğu illərdə rəsmi Sovet İttifaqının tərkibində olduğu üçün Azərbaycan da Nazimi sovet siyasi məqsədləri çərçivəsində qəbul edirdi... Həmin illərdə Nazim Türkiyənin, türklüyün, türk dilinin simvolu idi. Nazimin ölməz şeirlərindəki ayrılıq yangısı və qəribsəyən türk dilinin şirinliyi, cəlbədiciliyi qandan, candan olan bir yaxınlığı özündə yaşadırdı.

O illərdə dünyanın əksər dillərində çap olunan pyesləri türk səhnəsindən başqa, dünyanın bir çox səhnələrini gəzirdi. “Dünyanı dolaşan bir Türkiyə şarkısı” (Əziz Nesin) kimi Nazim Hikmət Türkiyə - Vətən yangısını həyat sevinci ilə dolu misralarına hopdurmuşdu:

Mən bir cəviz ağacıyam, Gülhanə Parkında

Nə sən bunun fərqindəsən, nə də polis fərqiində...

1927-ci ildən Azərbaycana, paytaxt Bakıya sığınan Nazim Hikmətin iştirakı ilə “Ədəbi gecələr” keçirilir, şairin şeirləri “Maarif və mədəniyyət” (Azərbaycan) jurnalında –“O divar” №3, “Günəşi içənlərin türküsü” №4-5, “Əsrin sərgüzəşti” №6, “Şərq-Qərb” №7-8, “Neftə doğru” №9, “Neftin cavabı” №10-11, “Şərqli və SSRİ” №12 və b. dərc olunurdu. 1928-ci ildə Bakıda, Azərnəşr Süleyman Rüstəmin redaktorluğu ilə şairin “Günəşi içənlərin türküsü” adlı kitabını çap etmişdi.

1950-ci illər Nazim Hikmətin əsərlərinin daha geniş repertuarını oxuculara təqdim etdi. “Azərbaycan” dərgisində, “Ədəbiyyat qəzeti” ndə dərc edilən yaradıcılıq materialları böyük maraq və sevgi ilə qarşılanırdı. Şairin “Seçilmiş əsərləri” ilk dəfə 1952 və daha sonra 1963-cü ildə nəşr edildi. 1957-ci ildə ikinci dəfə Bakıda olan Nazim Hikmətin yazıçı

və şairlərlə, tələbələrlə görüşləri və bu görüşlərdə səsləndirdiyi şeirləri böyük sevgi ilə qarşılanır, şairin ədəbi həyatında da silinməz izlər qoyurdu. Nazim Hikmət heyranlıqla: “Azərbaycan dilindəki şeirlərim türkcədən daha gözəl səslənir” - deyər şirin Azərbaycan türkcəsindən aldığı zövqü təsdiq edirdi.

Nazim şeir oxuyurdu,
Dəniz kimi dalğalanan bir salonda.
Şeir dəniz qoxuyurdu,
Şeir həsrət qoxuyurdu,
Ümid, arzu, bir də Vətən
Qoxuyurdu...

Nazim Hikmətin sevgi dolu nəfəsiylə süslənmiş Azərbaycana həsr olunmuş şeirləri, xalqımızın mədəniyyətinə dair məqalə və xatirələri də Azərbaycan ədəbi mühiti, oxucusu üçün maraq doğurur və sevgi ilə qarşılanırdı. Azərbaycan şair və yazıçılarının bir çoxu ilə şəxsən dostluğu, onlarla yaradıcılıq əlaqələri Nazim üçün də, xalqımız üçün də türklüyün yaşayan səsi, nəfəsi idi. Bu keşməkeşli tarixləri özündə yaşadan bu nəfəs, xalqın Nazim Hikmət sevgisi və Nazim Hikmətin simasında Türkiyəyə olan sevgi heç tükənmədi, daha da güclü oldu.

Tənqidçi, publisist, filologiya elmləri doktoru Azər Turanın qeyd etdiyi kimi, “Sovetlər dönəmində Azərbaycanın efir məkanında Türkiyə türkcəsini maneəsiz təmsil edən yeganə səs Nazim Hikmətə məxsus idi və... Nazimin bizim üçün doğma və canlı türkcəsini-səsini lentə alıb əbədiləşdirən "Nazim Hikmət qalaktikası" kitabının müəllifi professor Aqşin Babayev” olmuşdu.

“Nazim Hikmət” (Bakı, 1978), “Nazim Hikmətin yaşamı” (Berlin, 1989), “Nazim və Azərbaycan” (İzmir, 2012), “Nazim Hikmət qalaktikası” (Bakı, 2016) kimi monoqrafik əsərlərin, onlarca məqalənin müəllifi olan nazimşünas alim-yazıçı Aqşin Babayev ədibin “Seçilmiş əsərləri” ni (2009) nəşrə hazırlamış, “Ceviz ağacı” pyesini şairin həyatına həsr etmişdi. “Seçilmiş əsərləri” ndəki ön sözün müəllifi isə Xalq yazıçısı Anar idi.

Təsadüfi deyildi ki, 2002-ci ildə Nazim Hikmətin 100 illiyinə həsr olunmuş Beynəlxalq Nazim Hikmət Simpoziyumuna qatılacaq isimlər sırasında Xalq yazıçısı Anar, Aqşin Babayevin adı ön sırada idi.

Azərbaycan-Türkiyə ədəbi əlaqələrinin öyrənilməsi sahəsində xüsusi xidmətləri ilə yadda qalmış görkəmli şerqşünas alim, Nazim Hikmət və Yaşar Kamalın yaradıcılığının pərəstişkarı olan Qədir İsmayılov da müasir və klassik türk ədəbiyyatının tədqiqatçılarından biri idi. Azərbaycan-Türkiyə ədəbi əlaqələri onun elmi araşdırmalarının mərkəzində duran mövzu olmuşdur. Türkiyə ədəbi mühitini ardıcıl olaraq öyrənən, sovet rejiminin qadağa illərində xüsusi mühafizə fondlarında saxlanılan Türkiyə mətbuatından əldə etdiyi materialları kataloqlaşdırıb elmi tədqiqatlar üçün zəngin informativ baza yaradan Qədir İsmayılov F.Köprülüzadə, A.Qaraxan, A.S.Levend, A.Tanpınar, N.S.Banarlı, A.Kabaklı, C.Yenerin yaradıcılığı ilə yaxından tanış idi, Namik Kamal, Yaşar Kamal, Əziz Nesin və b. yaradıcılığına dair maraqlı araşdırmalar aparmış, müasir türk ədəbiyyatına dair onlarca ciddi elmi yükü olan irihəcmli məqalələr yazmış, türkiyəli yazarlardan çevirmələr etmişdi. Böyük türk şairi Nazim Hikmətin şəxsiyyəti və

sənəti də Qədir İsmayılovun qardaş Türkiyə ədəbiyyatının nümayəndəsi kimi diqqət mərkəzində idi. Təsadüfi deyil ki, Nazim Hikmətin əsərlərindən ibarət “Günəşi içənlərin türküsi” kitabını da Qədir İsmayılov tərtib etmişdi. Kitaba “Kərəm kimi” başlıqlı ön sözün müəllifi isə Xalq yazıçımız Anar idi. Sonralar Nazim Hikmətin həyatı və yaradıcılığına həsr olunmuş eyniadlı 358 səhifəlik kitab Ankarada, “Bəngü” yayınları tərəfindən nəşr olundu. Vaxtilə Nazim Hikmətin ilk kitabı Türkiyədən öncə Azərbaycanda nəşr olunduğu kimi, Anarın da böyük şairə həsr olunmuş “Nazim Hikmet. Kerem gibi” kitabı İmdat Avşarın türkcəyə çevirməsində Azərbaycandan əvvəl Türkiyədə işıq üzü gördü. Kitaba şairin Türkiyədə çap olunmamış məqalələri ilə yanaşı, həyatı və sənəti haqqında yazıları, M.Rəfilinin, Ə.Nazimin, S.Vurğunun, S.Rüstəmin, R.Rzanın, M.Dilbazinin, N.Rəfibəylinin, B.Vahabzadənin, Qabilin, X.Rzanın, M.Arazın, və b. ona ithaf etdiyi şeirlər daxil edilmişdi. Kitab haqqında Türkiyədə “Hürriyyət”, “Milliyyət”, “Cümhuriyyət”, “Zaman”, “Yeni Şafaq” qəzetlərində, “Kardeş kalemlər” və bir sıra başqa dərgilərdə geniş materiallar dərc olunmuşdur. Nazim Hikmət yaradıcılığı, Nazim Hikmət şəxsiyyəti həmişə Anarın da maraq dairəsində olub. Anar uşaqlıqdan anası, Xalq şairi N.Rəfibəylinin ona sevə-sevə oxuyaraq sevdirdiyi "Koroğlu" dastanı, Nazim Hikmətin şeirləri, xüsusilə də “Günəşi içənlərin türküsi”, “Dədə Qorqud”, Füzuli, Mirzə Cəlil Anarı yetişdirən ən önəmli qaynaqlar olmuşdu. İllər boyu Nazim Hikmətin Moskvadan toy günü vurduğu teleqramdakı: “Gənclərə dünyada ən çətin şey olan xoşbəxtlik diləyirəm” - sözlərini “Günəşi içənlərin türküsi” nün nisgilinə qatararaq qəlbində

yaşada-yaşada türk dünyasının ədəbi körpülərini yaradıcılığı boyu öz mənəvi dünyasında qovuşdurmuşdur.

Türkiyədə keçirilən Nazim Hikmət Simpoziumunda iştirak edən Anar gəncliyindən sevdiyi bu türk şairi ilə bağlı xatirələrini də bölüşmüşdü. Lakin Nazim Hikmətlə bağlı onun doğma yurdunda bir iz görmədikdə mütəəssir olan Anarın düşüncələrini Doç. Dr. Betül Coşkun “Baküden İstanbula: Bir Azeri Yazarın Kurgusal Yolculuğu” başlıqlı yazısında Türkiyə türkcəsində belə anlatmışdı: “...İstiklal caddesini, Qalatasaray körpüsünü, modern mahalleleri, kuhne çarşıları, geniş sokakları, dar alanları dolaşım. Ne Nazim Hikmet küşesi gördüm, ne Nazim Hikmet meydanı, ne heykeli açıldı İstanbulda, ne muzesi. Şairin adına ne okul var, ne kütüphanə, ne park, ne tiyatro... Uzaktan bir gemi keçər, Nazim Hikmet gemisi. Sovyet gemisi!”. Bu sözlərdə Anarın türk şairinə olan məhəbbəti ilə yanaşı, Nazim Hikmətin Vətən dərdinə, qərib taleyinə qarşılıq bir nisgil, yanğı hiss olunurdu.

Qəriblik... Anar yazırdı: "Mən bunu, 1993-cü ildə 7 ay Türkiyədə yaşadığım zaman özümdə hiss etdim. Türkiyə bizə yaxın ölkədir, demək olar ki, doğma dilimizdir, orada mənim çoxlu qohumlarım var, bütün bunlara baxmayaraq Azərbaycan üçün çox darıxırdım, elə nostalji hisslər keçirirdim ki, mən Nazim Hikmətin Moskvada nə çəkdiqlərini, Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin Türkiyədə hiss etdiqlərini indi başa düşürdüm. Vətən yenə Vətəndir. "Gecə düşüncələri"ndə mənim belə bir misram var: "Xoşbəxtlik özün kimi öz vətəmində olmaqdır. Çünki vətəmində olmaq və özünü itmiş bilmək də çox dəhşətlidir".

Nazimi “communist” edən Anadolu mənzərələrini, haqsızlıq və ədalətsizlikləri önə çəkən Anar müsahibələrinin birində “Anadolu insanının çilesi Nazımı kommunist olmaya yönətdi. Nazım, böyük hayallerle Sovyetlər Birliyi'ne geldi. Ancak aradığı romantizmi bulamadı. Nazım Hikmet, Türkiyə'de komünizmin simgesi (rəmzi-Z.Ə.) olduğu yıllarda bizim için, Sovyetlerde yaşayan Türklər için, Türklüğün ve Türkiyə'nin simgesiydi” deyər düşüncələrini bölüşürdü. Anar türk oxucusuna, Türkiyə ədəbi mühitinə çatdırmağa çalışırdı ki, Nazim Hikmət yalnız Türkiyənin deyil, bütün Türk dünyasının, hətta dünyanın böyük şairlərindən biridir.

Beləcə, hələ sovet dönəmində yerli mətbuatda Kərəm yangısı ilə Nazim Hikməti təbliğ etməkdən başlayaraq, Türk dünyası Yazıçılar Birliyinin qurulmasının sevincini yaşamasına qədər uzanan yaradıcılıq yolunda Anar “türkün söz varlığını” həm Azərbaycan, həm də Türkiyə mətbuatında həssas yazıçı qələmi ilə, sevə-sevə tərənnüm edir, tanıdır.

Anar özünəməxsus üslubda qələmə aldığı bu əsərdə Nazim Hikmətlə bağlı bir çox məsələləri obyektiv şəkildə, şairin özünü həm sənətkar, həm də şəxsiyyət kimi, ideoloji məyusluqları ilə birlikdə təsvir etməyə nail olmuşdur. Anar tərənnüm etdiyi Nazim Hikmət adlı böyük obrazı "gözüylə görür, əliylə tutur, nəfəsini hiss edirdi".

Türk dünyası üçün geniş maraq doğurmuş bu nəşr "Dədə Qorqudsuz, Yunus Əmrəsi, Füzulisiz, Üzeyirsiz türk dünyası olmadığı kimi, Nazim Hikmətsiz, Qara Qarayevsiz də türk dünyası yoxdur" - deyən Anarın ən böyük xidmətlərindən biri idi.

Nikbin şair!
Didərgin,
İtkin şair!
Səksən beş azdır, çox az,
Keçəcək neçə qış, neçə yaz:
“Bir aşk masala” na dönəcəksən.
Zümrüd quşu kimi
İstanbula enəcəksən.
Və
Nəsillər deyəcək:
Adı ölməz,
Odu sönməz,
Üzü dönməz
idi Nazim!
Ey gidi Nazim...
Vilayət Rüstəmzadə

Nobel mükafatı laureatı Pablo Nerudanın “Nazimin yanında biz şair deyilik” ifadəsini diqqətə çəkən Anar, o illərdə Nazimin Türkiyədən gəlmiş ilk türk kimi Sovetlər birliyinin bütün türk xalqları - tatar, qırğız, qazax - tərəfindən sevildiyini və bu sevginin həmin xalqları birləşdirdiyini yazırdı. Amma Nazim Hikmətin daha bir böyük sevgiyə də ehtiyacı vardı: Nəriman Həsənzadə xatirələrinin birində şairin: “Kaş türk xalqı Səməd Vurğunu Azərbaycan xalqının sevdiyinin yarısı qədər məni sevəydi...” - deyə bu həsrəti necə dilə gətirdiyinin şahidi olduğunu yazır (Ə.Q., 1982, 15 yanvar).

Səməd Vurğun və Nazim Hikmət - Hər iki şair sosialist realist sənət anlayışını “Fərhad və Şirin” adlı əsərlərində əks

etdirmiş, xalq qəhrəmanı “Fərhad” obrazını ön plana çıxarmışdır. İki şair, iki sevgi... Şairlərin hərarətindən, böyüdüüyü mühitin mədəniyyətindən və yaşadıkları dövrün siyasi hadisələrindən irəli gələn fərqliliklər hekayənin elementlərində dəyişikliklər yaratdı. Türkiyəli araşdırmaçı Ayşe Ulusoy Tuncel hər iki əsəri müqayisə edərkən yazır ki, Nazim Hikmət bu əsəri ilə insanlıq sevgisini cəmiyyət sevgisi ilə birləşdirmək istəyirdi. Ona görə də Nazimin bir qədər özünə bənzəyən Fərhad bütün çətinliklərə rəğmən gələcəyə ümidlə baxan bir şəxsiyyətdir”.

Zamanlar və əsrlər dəyişdi; veriləcək bütün suallara cavab hazırlayan ideologiyaların artıq cavab verə bilməyəcəyi bir sıra yeni suallar, problemlər ortaya çıxdı. İdeologiyaların məhv edildiyi, ideoloji sədlərin aradan qaldırıldığı bir dövrdə keçmişdə baş verən hadisələri daha obyektiv qiymətləndirmək vaxtı yetişdi. İnsanlıq və cəmiyyət sevgisinin qovuşacağı körpülərdə bir Nazim Hikmət sevgisi yaşayacaqdır.

Və artıq saçlarımızı alışıdıraraq,
 gecənin evində yanğın çıxaracağıq:
Uşaqlarımızın başlarıyla sındıracağıq
Qaranlıq pəncərələrini!..
Və bizdən sonra gələnlər
 dəmir pəncərələrdən deyil,
Asma bağçalardan seyr edəcək
Yay axşamlarını, yaz gecələrini...
 Vətəndən uzaqlarda,
 Vətəninə sevə-sevə,
 Vətənin bir parçasına döndü,

Onun iftixarı oldu - deyərlər
Türkiyənin dünyaya axışb dolan
Ən böyük şairi oldu - deyərlər.
Məmləkətindəyəm, Nazim..

Türk dünyasının istedadlı, kövrək misralar ustadı Nazim Hikmətin 120 illik yubileyi ilə bağlı keçirilən maraqlı tədbirlərdən biri də *“İnsanların içindəyəm, sevirəm insanları”* adlı poeziya gecəsidir. Poeziya gecəsinə Azərbaycan və bütövlükdə türk dünyasının görkəmli sənət-söz adamlarını, oxucular, müəllimlər, qıraətçilər, poeziya həvəskarlarını və s. dəvət etmək olar. Tədbirə şairin sözlərinə bəstələnmiş bir neçə mahnılardan hissələr ilə start vermək olar. Bu gözəl ovqatdan sonra aparıcılar səhnəyə yaxınlaşır.

I aparıcı: İnsanların içindəyəm, sevirəm insanları,
Hərəkəti sevirəm,
Düşüncəni sevirəm,
Kavqanı sevirəm,
Sən kavqamın içində bir insansın sevgilim,
Səni sevirəm.

II aparıcı: Nazim Hikmət novotor şair idi. Bütün həyatı boyu o, daima yeni formalar, mövzular, metaforalar üzərində işləmişdir. Maraqlıdır ki, şair 1963- cü ildə, vəfatından qısa müddət öncə, yeni poetik görüşlərini belə açıqlamışdı: Mən mövzunu elə bir formanın içinə yerləşdirmək istəyirəm. daha canlı, daha rəngli formaya üstünlük verirəm.

I aparıcı: Kövrək hissələr ustadı, duyğulu qələm sahibi Nazim Hikmət eyni zamanda ürəyini, duyğularını, düşüncəsini, qələmini, başdan-başa həyatını xalqına verməklə öyünən türk şairlərindən biridir. Şair adı, irqi,

coğrafiyası, milliyəti nə olursa olsun, milli azadlıq, ictimai ədalət, sülh üçün döyüşən hər bir xalqın bu uğur yollarındakı savaqlarını şerlərində öymüş və geniş yer vermişdir. Onların zəfərlərini öz xalqının zəfəri, məğlubiyyətini isə öz xalqının məğlubiyyəti, sevincini, kədərini də özününküləşdirmişdi. Onun əsərlərində bu açılardan, bu sevinclərdən məğlubiyyət və zəfərdən əks-səda var.

II aparıcı: Çox razıyam dünyaya gəldiyimdən,

Sevirəm torpağını, işığını, vuruşunu, çörəyini.

Enini, uzununu, santimetrinə qədər,

Dəqiq bildiyim halda,

Və bildiyim halda Günəşin yanında

Bir oyuncaq qədər kiçik olduğunu,

Yenə də dünya inanılmaz qədər böyükdür mənim üçün.

Nazim Hikmət təkcə xalqının deyil, bütün Şərq xalqlarının poeziyasına təsir göstərmişdir. Söz dünyasının nəhəng simalarından olan nazim Hikmət Azərbaycan, Türkiyə və dünya ədəbiyyatında silinməz iz qoyub. Nazim Hikmət ölkəmizdə hər zaman ehtiramla anılacaq. Çünki Azərbaycan onun üçün Vətən olmuşdur. Nazim Hikməti tanıyanlar onun sıradan bir insan deyil, dahi olduğuna heç zaman şübhə etmirdilər. Türk ədəbiyyatında sərbəst şeirin banisi olan şairin əsərlərinin bədii-estetik xüsusiyyətlərinə görə seçilirdi. Nazim Hikmətin şeirləri türkcə səslənəndə, rus dilinə tərcümə olunanda və digər dillərdə oxunanda da onun içərisindəki fikir oxucunu təsir altına salır. Rusiyanın neçə-neçə böyük şairləri nazim Hikmətdən bəhrələndiyini etiraf etmişdir. Azadlıq və bərabərlik carçısı olan Nazim Hikmət yaradıcılığı hər zaman seviləcəkdir.

**F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının
Məlumat və bibliografiya şöbəsinin kitabxananın fondu
əsasında hazırladığı ədəbiyyat siyahısı**

Əsərləri

Seçilmiş əsərləri : Poeziya. - Bakı : Çapaşoğlu, 2007. - 264 s.

Seçilmiş əsərləri : Poeziya. - Bakı : Şərq-Qərb, 2006. - 496 s.

Seçilmiş əsərləri : Poeziya. - Bakı : Şərq-Qərb, 2009. - 520 s.

Haqqında dövrü mətbuatda

Abbaslı T. İnanışdan aldanışa : Türk şairi, yazıçı Nazim Hikmət haqqında // Mədəniyyət. - 2012. - 20 yanvar. - № 4. - S. 10.

Abdin T. bəlkə... bir daha şeir yazmadım ; ömrün bu çağına gəlib çıxdım ki ; ...və sıralarımızdakıların ölümü və b. : şeirlər // Azərbaycan. - 2012. - № 8. - S. 106-115.

Abdin T. Bəlkə... bir daha şeir yazmadım ; Ömrün bu çağına gəlib çıxdım ki ; Bu dünyanı kim sahmana salacaq şairlərimi və b. şeirlər // Ulduz. - 2011. - № 8. - S. 16-19.

Anar. Kərəm kimi : Nazim Hikmətin həyat və yaradıcılığı haqqında düşüncələr romanı // Azərbaycan. - 2010. - N 5. - S. 76-122. ; N 6. - S.3-50. ; № 7. - S.3-66.

Anar. Zəfərin mübarək, Nazim! : Nazim Hikmətə Türkiyə vətəndaşlığının qaytarılması münasibətilə // Ədəbiyyat qəzeti. - 2009. - 16 yanvar. - S. 1.

Aqşin A. Həyat və ölüm haqqında düşüncələr : yazıçı-alim Aytən Aqşinin "Nazim Hikmətin dünyagörüşü, novatorluğu

və ədəbi irsi" adlı kitabı haqqında // Ədəbiyyat qəzeti. - 2015.
- 30 may. - № 34/35. - S. 10-11.

Avşar İ. Anar haqqında düşüncələr : Ədəbiyyatın və sənətin zirvəsi Anar // Azərbaycan. - 2018. - № 3. - S. 3-9.

Babasoy Ü. Gülün yuxusu // Ədəbiyyat qəzeti. - 2019. - 19 yanvar. - № 2. - S. 22.

Babayev A. "Başım üstə bir çinar olursa"... : Aqşın Babayevin "Nazim Hikmət qalaktikası" adlı kitabından bir parça // Ədəbiyyat qəzeti. - 2011. - 8 aprel. - № 12. - S. 3.

Babayev A. Ad günün mübarək, ustad : Nazim Hikmət - 100 / A. Babayev // Ədəbiyyat qəzeti. - 2012. - 13 yanvar. - № 1. - S. 1-2.

Babayev A. Dünyada Nazim, Nazimdə dünya : Nazim Hikmətin vəfatının 50 illiyi münasibətilə // Ədəbiyyat qəzeti. - 2013. - 17 may. - № 18. - S. 5.

Babayev A. Funda Acar: "Nazim Hikmət olaq bu gün..." // Ədəbiyyat qəzeti. - 2018. - 17 noyabr. - № 43. - S. 11

Babayev A. Nazim Hikmət: "Belki də öldüyüm gün gelir" // 525-ci qəzet. - 2019. - 22 may. - № 78. - S. 18

Babayev A. Vətən həsrətli Nazim... // Mədəniyyət.az. - 2015. - № 6. - S. 66-69.

Bayramov Q. Nazim Himət, Ceviz ağacı və Hidayətin essesi // Ədəbiyyat qəzeti. - 2017. - 16 sentyabr. - № 32. - S. 24-25.

Bəhramoğlu A. Məliklinin Nazim Hikməti : Tofiq Məliklinin rusça yazılmış "Nazim Hikmət, Poeziya və

poetika" kitabı haqqında // Ədəbiyyat qəzeti. - 2014. - 26 dekabr. - № 50/52. - S. 6.

Dilsuz. Gələcəkdən gəlmiş adam : türk şairi, yazıçı Nazim Hikmət haqqında // Ədəbiyyat qəzeti. - 2015. - 14 mart. - № 16/17. - S. 26.

Dünya poeziyasının türk şahzadəsi - Nazim Hikmət // Ədəbiyyat qəzeti. - 2017. - 28 yanvar. - № 3. - S. 5.

Əliyeva Z. Dəmir pəncərələrdən asma bağçalar seyrinə // Ədəbiyyat qəzeti. - 2022. - 24 sentyabr. - № 37. - S. 22-23.

Fərəcova Z. Mübarizə, həsrət və ümidin şairi... // Azərbaycan : qəzet. - 2022. - 2 mart. - № 47. - S. 7.

Gülayə. Şeirin həqiqəti : Nazim Hikmətin "Yusif və Züleyxa" pyesi // Kaspi. - 2015. - 4 iyul. - № 119. - S. 24.

Hacı K. Nazim Hikmətin fəth edə bilmədiyi yazıçı qadın // Ədəbiyyat qəzeti. - 2015. - 9 may. - № 28/29. - S. 20.

Hacı K. Qaqarının Nazim Hikmət sevgisi // Ədəbiyyat qəzeti. - 2020. - 15 avqust. - № 30/31. - S. 32

Hacıyeva M. "Mavi gözlü dev" in sevdaları : Nazim Hikmət - 110 // Azərbaycan. - 2012. - № 7. - S. 7.

Hacızadə N. İnsanlar sizi çağırıram!... : unudulmaz görüşlər : Nazim Hikmət - 100 // Yada düşdü. - 2015. - № 1. - S. 5-10.

Hacızadə N. Uzaq illərin xatirəsi : Firudin Ağayev və Nazim Hikmət haq-da // Ədəbiyyat qəzeti. - 2006. - 27 oktyabr. - S.3.

Hüseyn F. Öldürəndə də beləsini öldürəsən // Ədəbiyyat qəzeti. - 2022. - 1 oktyabr. - № 38. - S. 28.

Hüseynova S. Nazim Hikmətin həyat və yaradıcılığını tədris edərkən // Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədrisi. - 2017. - № 4. - S. 30-32.

Hüseynzadə X. Nazim Hikmətin xoşbəxtliyi // Ədəbiyyat qəzeti. - 2017. - 17 iyun. - № 22. - S. 3.

Xəlilzadə F. Gülhanə parkının ceviz ağacı : Nazim Hikmət // Azərbaycan. - 2012. - 19 yanvar. - № 13. - S. 7.

Xəlilzadə F. Qarşı sahil - məmləkət : şair və yazıçı Nazim Hikmət haqqında // Mədəniyyət. - 2010. - 3 sentyabr. - N 61. - S. 13.

Xəlilzadə F. Türk yaddaşının əbədiyyəti : Nazim Hikmətlə tanışlığın 60-cı baharı // Kaspi. - 2017. - 23 may. - № 085. - S. 15.

Xeyirxəbər Z. O, mavi gözlü bir devdi... : Nazim Hikmət // El. - 2012. - avqust. - № 8. - S. 14 - 23.

yanvar. - № 2. - S. 27.

İstanbulun Nazim Hikmət planı : Mirmehdi Ağaoğlunun tərcüməsində Sunay Akının "İstanbulun Nazim Hikmət planı" kitabından "Uyğun gəlmirik, yollarımız ayrıldı" və "Doymaq olmur ki" yazıları // Ədəbiyyat qəzeti. - 2016. - 26 noyabr. - № 44/45. - S. 8.

Kamal O. Nazim Hikmətlə üç il yarım : Orxan Kamal "Nazim Hikmətlə 3,5 il" kitabında şair həmkarı haqqında

həbsxana xatirələrini yazıb // Ədəbiyyat qəzeti. - 2015. - 5 sentyabr. - № 49. - S. 30. ; 24 oktyabr. - № 55. - S. 8-9. ; 7 noyabr. - № 57. - S. 30-31.

"Kərəm kimi" Ankarada və Amsterdamda : Anarın Nazim Hikmətə həsr olunmuş kitabı haqqında // Ədəbiyyat qəzeti. - 2010. - 12 fevral. - N 6. - S. 4.

Qurbanqızı Z. Sən yanmasan, mən yanmasam, biz yanmasaq... // Respublika. - 2022. - 15 yanvar. - № 9. - S. 6

Mavi gözlü qubar : yazıçı Nazim Hikmət // Qobustan. - 2013. - № 4. - S. 74-75.

Məlikli T. Kərəm kimi yana bilmək istedadı : xalq yazıçısı Anarın, böyük türk şairi Nazim Hikmət haqqında "Kərəm kimi" romanı // Ədəbiyyat qəzeti. - 2015. - 25 aprel. - № 24/25. - S. 2.

Məlikli T. Nazim Hikmət və doktor Qalina // Ədəbiyyat qəzeti. - 2019. - 26 yanvar. - № 3. - S. 14-15.

Məlikli T. Poeziya inqilabçısı // Azərbaycan. - 2022. - № 2. - S. 6-13

Mürvətqızı S. Nə gözəl şey xatırlamaq səni... : Türk poeziyası olduğu kimi - Nazim Hikmət Ran // İki sahil. - 2019. - 16 yanvar. - № 9. - S. 14.

Nazim Hikmət və qadın ürəyi : Mirmehdi Ağaoğlunun tərcüməsində Sunay Akının "Onlar həmişə ordaydı" kitabından "Nazim Hikmət və qadın ürəyi" yazısı // Ədəbiyyat qəzeti. - 2017. - 20

Nazimin gəmisini, Nervalın qalstuku : Mirmehdi Ağaoğlunun tərcüməsində Sunay Akının "İstanbulun Nazim planı" kitabından "Batmaq bahasına" və "At, arvad, kravat" yazıları // Ədəbiyyat qəzeti. - 2016. - 12 noyabr. - № 42. - S. 3.

Nerudanı dənizindən, Nazimi oğlundan ayıran haramilər : Mirmehdi Ağaoğlunun tərcüməsində Sunay Akının "İstanbulun Nazim planı" kitabından "Məktubunu verməzlər" adlı yazısı haqqında // Ədəbiyyat qəzeti. - 2016. - 3 dekabr. - № 46-47. - S. 29.

Nurgül X. Yahya Kamal Bayatlı, Nazim Hikmət və "Səssiz gəmi" : [türk şairi Yahya Kamalın "Səssiz gəmi" şeirinin təhlili] // Ədəbiyyat qəzeti. - 2017. - 11 mart. - № 9. - S. 31.

Oruc M. Nazim Hikmət Sibirdə necə anıldı : türk şairi, yazıçı, dramaturq Nazim Hikmət // Ədəbiyyat qəzeti. - 2014. - 23 may. - № 19. - S. 16.

Pərvin. Nazim Hikmət - Anarın qəhrəmanı : xalq yazıçısı Anarın, böyük türk şairi Nazim Hikmət haqqında "Kərəm kimi" romanı // Ədəbiyyat qəzeti. - 2015. - 4 aprel. - № 18/19. - S. 22-23.

Səmədoğlu V. Nazim Hikmətlə üç görüş // Ədəbiyyat qəzeti. - 2014. - 5 dekabr. - № 47. - S. 1-2.

Sultanova G. "Şöhrət və ya unudulan adam" pyesinin səhnə təcəssümü : türk dünyasının böyük siması Nazim Hikmət // Qobustan. - 2009. - № 4. - S. 14-16.

Sultanova G. Böyük ustad : Nazim Hikmət haqqında // Mədəni-maarif. - 2009. - N 8/9. - S. 67-69.

Telmanoğlu X. Fatehin məqsədi dünyanı tək dində toplamaq idi : [Diskussiyada iştirak edirlər : İrfan Ciftçi və Əli Günvar] // Ədəbiyyat qəzeti. - 2019. - 1 iyun. - № 19. - S. 24-26

Turan A. "Yanmamış siqara"dan başlayan bir ömürlük sevdə... : [Nazim Hikmət] // Ədəbiyyat qəzeti. - 2013. - 25 yanvar. - № 3. - S. 5.

Turan A. Dünya poeziyasının türk şahzadəsi : Nazim Hikmət - 110 // Ədəbiyyat qəzeti. - 2011. - 14 oktyabr. - № 38. - S. 4.

Turan A. Dünya poeziyasının türk şahzadəsi : türk şair, yazıçı Nazim Hikmət haqqında // Ədəbiyyat qəzeti. - 2015. - 16 yanvar. - № 2/3. - S. 30-31.

Turan T. Məni Nazim Hikmət yanıltdı // 525-ci qəzet. - 2019. - 21 dekabr. - № 167. - S. 24.

Türk ədəbiyyatında "lift" sözünü ilk dəfə kim işlədib : Mirmehdi Ağaoğlunun tərcüməsində Sunay Akının "İstanbulun Nazim Hikmət planı" kitabından "Ağacımı istəyirəm" və "Nazim Hikmət və lift" yazıları // Ədəbiyyat qəzeti. - 2016. - 19 noyabr. - № 43. - S. 14.

İnsanların içindəyəm, sevirəm insanları

(metodik vəsait)

**Komputer yığımı
və dizayn:**

Aynurə Əliyeva

**Ünvan: AZ-1022 Bakı şəh., S.Vurğun küç.88;
E-mail: info@clb.az.**

İnternet ünvanı: www.clb.az